

Sarusi Mihály

Krakkai hejnal

= A „Vagabundkorzó” VII. kötetéből =

Újabb Szentföldre menet, Almádiból Tokajba, meg vissza: oda Krakkó a toronyirány, vissza Arad, hogy Somogyországból térj meg balatoni hajlékodb.

Megint körbe-karikába: Szent-Vagy-Uram!

Foki búcsú

Budafok promontori szőlőhegye csúcsa tetején CSANTAVÉRI TÖRLEY JÓZSEF CSALÁDI SÍRBOLT-ja acélkaros, hattyas címerkettőssel búslakodó hölgy kőkettőse; bizánci szentegyházi kriptá kőkupolásán az öreg Duna fölött. A Plébánia ucca szőlei alatt pince pipál a kordonsorok közti kéménynek tetsző légzőnyílásokon. Alant a mélyben – az egész szőlőhegy alatt? – bor helye dohosodik. Még alább – alig valamivel – omló, romló szőlők helyén cifrák palotái ókor-ókor (olykor). Foki Sarló-ucca pestbudai, dunai körképe. Sírkamra pincemélye borospincék szomszédságában, hogy ahogy lehet, a jó öreg pezsgőgyáros bekukkanthasson e maradék világba.

Álmodni régi szőleiről, régi borról, régi Högyről, pinceszerről, szerelemről.

Följebb kissé jókora kapálatlan szőlő-turán, zengő, zöldszilváni, rizling-táblácskái. Csak nehogy a Balaton-fölvidékiek is így járjanak! Valaha szőlőt termő, jó borral kínáló Öreghegy helyén a puszta kertváros.

Saját termelői bort ajánl a borisszáknak a tanpincészet elvitelre, rendezvényre, itteni bemutatásra; kihalt környék, egy fia borbarát vásárlót nem látni fokbudai Promontor-tetőn. Meg sem mozdul semmi a néhai szőlőbe ültetett családi házak táján.

Ipoly Ságja

Hontvármegye székhelyén, főtéri boltjában a kínai kereskedő nem érti, miért a bennszülött eladónőkhöz fordulok. Ő csak a (trianoni) telepések állami nyelvét volt képes megtanulni. Elég lehetetlen lehet az élet egy kínainak a Magyarországról levágott s mindazonáltal magyarnak megmaradt Részeken letelepedve; szerte egész Európában is: elsajátítani valamennyire a hivatalos nyelv mellett a mindenféle helyi népcsoportcskák nyelvecskét.

Ipolyságon is mi nem történhetett; olybá vehette kínaink, ez már neki is sok. Jóból is megárt a magyar!

...Európa.

Az Ipoly-part 35 év után, túlfelől (ezúttal tán fogda nélkül megúszva).

Öreg ház az Ipolynak szaladó Káptalan-ucca végén: EBBEN A HÁZBAN SZÜLETETT SAJÓ SÁNDOR 1868-1933 A SZÜLŐFÖLDHÖZ VALÓ HŰSÉG KÖLTŐJE, AZ MTA LEVELEZŐ TAGJA. Szerény polgárház lehetett akkoriban is.

Honnan jönne a hűség, ha nem innen.

Végre-Árvában

...A 64. vármegyében, ahol eddig még sosem jártam, melyet eddig elkerültek az útjaim: Árvában! Hatvannegyedik Vármegyém... (Majd a Mária Valéria-hídon találkozom velük: Párkánynak kutyaolva látom az ívekbe ragasztva a Hatvanégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom ragasztásait, majd odahaza világhálós honlapjukon a Trianon-helyesbítő előterjesztésüket arról, mely elcsatolt részeket – köztük mindkét Iratost – gondolnak visszaadni a hazának.) Azon az úton, mely – Hoholföldön által - Lengyelbe, Lengyel-Árvába, Krakkóba, Kislengyelországba, Lengyel-Galícia szívébe, Lengyel-Szepesbe viszen, s amely út követ koptatta vala a lengyelnézőbe, tatárúzóbe, lengyellány-vizslatóba kiruccanó jó Balassa.

Mely út – így – csak jó lehet; s eddig elmaradt vala.

Alsókubin előtt - omló kastélyos Felsőkubinon túl – Oláhdubova eredeti vlachjai.

Mindezek előtt valamivel Donovali, Dóval a szorosban, Fáttra-Táttra szorításában: síparadicsom, mely nyáron merő tűz, tűző ég, szél. S fenyő, fenyő lóg körbe a havasokról. Lesiklopálya fűvén legelésző juhnyáj. A kistemplom nyitva, nem úgy, mint Fokbudáé, ipolyi Ságé. Tán mert ez nem a miénk. S kiírva, mint Tokajban, Promontorban sem, mise ekkor s akkor. Nagy-Fáttra s Alacsony-Táttra közti völgy szoros hágója-táji öreghegyi imád. S jópofa fedett fahíd a sírkertbe, meg azon túl.

Dóvali hágó Krisztus urunk 2003. esztendejének Kisasszony hava elején. Ölelkező Nagy-Fáttra, Alacsony-Táttra szorosságban, Fáttra-hágó Dóválján, Táttra szorosa vágtán, vízvásztó patak-folyás térítő hegylanc hágójára. Oláhbukó? Meg ne hallja a dák király fia, mert még ideszalajtja seregét.

Alsókubinszkiéknél a Fő tér ötágú csillagos emlékműve körüli déli verőn épp úgy senki sem halja a szökőkút muzsikáját, mint Csabán lehet üres ez időben a táj. Ők is fölzsabadultak: 5. APRIL 1945 – csillog rád az írás a kőmű másik oldalán.

Az Árva vármegyei uraknak se híre, sem hamva. Az Öregtemplom szószékébe – hogy mégse maradjon üresen – Szűzanya szobrát tette a pap. Alsókubin szinte csabai evangélikus szentegyháza oszlopsoraival, hajóival, karzataival.

Alsó, a Kubin.

- Kubinszkyék rég jártam!

Ott, épp arra.

Árvavár ajja

...váralja „Váralja” fogadjában kötsz ki nem csak a magad meglepetésére, Vilček Tibor Vlček házában, hol Kántor a pénzváltó, mint nemsoká látod egész (fél) Közép-Európában.

A vár alatti patak parti fogadón: zsendely, míg az udvarház udvarát kerítő többi épületen a zsendelyt alig utánoz piros bádóg, míg szemben a másik fogadó ad magára: fekete műzsindely rúttítja.

Ahogy végig Felsőmagyarországon, itt is, a 35 évvel ezelőtti fazsindely helyett – balkáni? amerikai? holdbéli? – bádóg Árvaváralján a katolikus templom körüli főtér valamennyi házán. Zsendely szinte már csak a műemlék váron.

Árvaváralja temploma ormán három nyelven a hely története: magyarán, tótul, cipszer-érti nyelven. Vasárnap nem fér be, a térre is jut – mint majd látod tót s lengyel Árvában végig – a hívő helybéliekből.

Árva vára? A kapu után előudvar, belső kapu, az alsó udvarra magasodik a hegyfokerőd Árvára.

Alsóvár régi vártemplomában képtár, az egyik festményen Thurzó György koporsójában kiterítve, másikon ereje teljében a főispán, Georgius Thúrzo de Betlenfalva, Comes de Arwa.

Árvavárott

Várőr-maszkák zenélnek, istrázsálnak, álgút sütögetnek, hollót sétáltatnak, sólymot ugrasztanak.

- Hallod, Brüsszelben magyarázni kell, hogy a hungarian meg a mag'ars egy s ugyanazon nép fia!

Osztanáknak tovább a napnyúgati böllérek? Dirib-darab magyart, hunföldit, székelyt, palócot, szögediföldit, csángót, megyéb magyarit e taknyos világban.

Az árvaváraljai árvai révátkelőnél épp hogy átcsúszik a gumikajak a zuhogón. E helyt az éjszokról délre csobogó Árva nyugati piszkot – mindenféle műanyagot, cocakólát – lök a partra.

A folyóparti séta után: jöhet a vár! Nem akarok úgy járni, mint jó pár éve, amikor Szászvárosig bírtam s a lábam fölmondta a szolgálatot, mehettem kórházból kórodába. Rossz lábammal hogy másznám meg ezt a nyolcszáz lépcsőt?!

„Itt jártam, Árvavár alján bókásztram, folyópartról reálestem, tutajosokkal csurdogáltam...”

Na jó, a bejáratig.

A pénztár; onnan a kapu, jó kaptató kövesút. Ennyi elég, a várkapunál - hogy ne mondjam sokat látott láboddal - megpihensz, fölnézel, né!

Nyílik a kapu, csak belesel! Be a kapubejáraton az előudvarra. Így már: megjártad Árva várát, kapuján belül!

Még hogy a kapuján, azon be; mert hogy becsusszansz a német csoporttal; sötét alagút, na, vissza.

Kilsővár udvara! Mert hogy ez már az; várkápolna, várminden! Csak bejöttél a várba. Fölötted bástyák, közepén a reneszánsz vár, afölött a sziklán a sásfészek!

Na, ennyi.

Német mama magyarázza, innen már visszafordul, mert nem vállalja tovább a lépcsők hágszó fokát.

Várkápolna, képtár, ez még belefér, vízszint, nem függőlépcső-menet; a társaság csigalépcsőn folytatja a közbülső várba.

Te vissza; csiga egy sem. Ma nem. Krakkó – Lengyel-Karakó – messze.

Kiülsz a várudvarra – szép várleányok helyett a csupasz falakat méregetve -, lógatod (sokat látott) lábad, bámulod a követ; némi (órányi) pihenés után föleszmélsz: azon a falépcsőn megelőződ őket! Mindenféle tekergés nélkül fönn vagy valamennyire.

Bástyabelső, fok, lőrés, lőrésnyi ablak, ablakülőke, fülke, Árva vize, zöldje, pihegsz egyet s már az alsónál szűkebb közbülső udvaron leled magad!

Innen nem.

Az a függőfolyosó a kiállítási termeivel, mondanom sem kell; a végén följutottam a föllegvárba; az aljába, mert a főskefészek-várba már nem engedtek.

Árva, Árva; lábad a jéghidegben. Benne bokáig az Árva vizében.

Árva.

Túrdossin, Árvayová

Túrdossin. Már majdnem a lengyel határon: lengyel vendégek ámuldoznak: itt, ilyesmi?

Éppen itten.

A hétszáz évesnek mondott, csúcsíves modorban emelt, faragott, főtött, írt szentegyház tájékoztató füzete kár, hogy minden nyelven, csak azén nem szól, akinek az idejében s országában rakatott, húzatott, vonatott a csudaistenháza e havasalji havasoldalban.

Főtött mennyezete, fakarzata, Kalota, szegek, szerek maradéka, Túrdossin. Túr.

Végig Árván, vasárnap.

...délelőtt (itt, ott, majd mindenütt) tömve a főtéri, főúti templomok előtti tér, ucca is.

De hogy mindenütt kifolyik a nép a térre – itt (kívül is bévül) csönd, (benn, belül) középkorinak mondott sötétség. Istentisztelet a sírkert övezte istenházában? Minek.

Végighajtva a városkán egy szem tábla sem mutatja, merre a csudafapalota! Isten fa háza. Lengyel felé, kifelé, balra a hegyoldalban: íme, hoppá!

Minek mutogatni, mi, való – érzik – nem az övék. Sem nem szlovák, tót se, sem nem szláv, pláne nem nagymorva.

A sírok közt magyaros, vagy csak ismerős hangzású nevek is: Keményi, Roncsák, Kovács, Molitorisz, Matejka, Jurcsik, C'ajka, a bányászsíron keresztbe tett vajúrszerszám, kőfejtő kalapács, 1793-1842-beli németé, Walteré, nemesi címeres sírkő a magyar nemzeti címerrel, ITT NYUGSZIK ROMANCSIK FERENCZ ÉS NEJE, SIMONCSICS KÁROLY ÉS KÁROLYNÉ, ZEISEL MÓR. Túrdozzin. Jól megférünk együtt, amiről nem tud a nagyságos presporoki álladalmi műemléki meg közgyűjteményi hivatal. Chorvát bácsi, Skultety, Korbel, Medvecký, František, Kovalčík, Lukáči Sanyi, fél Csaba e hantok alatt porlad.

Felső-Árva; na végre, Kisiratos, iratosi süved, nagymorván, moraván-mód: Rodina ARVAYOVÁ Tomás, Mária, Otília, Vladimír, Fileková-Aranyová Z'ofia Béke Porainkra.

Fekete-Árva

Árva Lengyel – Lengyel-Árva – Jablonka-hegyi temploma körül ösvényről ösvényre kocsik tömkelege; vasárnapi szentmise. Otthon vagy, még mindig, már megint – Lengyelországhoz vágott Árvánkban, hol a társasgépkocsi-váró helyiségek is zsendelyesek.

Amarra, Lengyel-Árvában, ha letérnél balra, Magyarhalom nevű falucska Baranya-högye alatt; Barania, We/n/gierska Górka.

Asszonyok karján keresztelővíz alá való kisdedek, a hegyet ellepő népben menyegzőre beöltözött ifjú párok, búcsúnyi tömeg e kora őszi szent-vasárnapon Árva-Jablonkán. A gurál hegyi isten háza előtt szent szobron a mi időnkől való rovás: FUNDATOR DOBIAS ALBERTUSAK AN. 1809. DIC. 6. S már gitáros ifjak éneke, árad a nép a templomból. Szagos menyecskék húznak el melletted, szagos mise az Ezeréves Határon innen s túl. Aki eddig kívül várt, kívül hallgatta a szentmisét, végre betérhet s folytatódhat az újabb istentisztelettel a vasárnap délelőtti gurál misesor. A kocsikból áradó népnek nincsen vége – keresztalja helyett kocsi-alja népek.

A Gyimesekben árad így a nép.

A hasonló – havasi – táj, a Hegy (s Völgye) teszi? Hogy eleve közelebb élnek az Éghez?

ÉLJ A CSÚCSON! S lemegy a havasból az első laposba fölemelkedni.

Karakkó-vár, Wawel

...Vármúzeumában Hedvig királyné aranyalmájának, aranypalcájának a mása, hogy bejuss Báthory sírjához a székesegyházba, sorba kell állni: a pénztárnál pestiek várnak jegyváltásra.

- Mi a picának, semmi kedvem – adja meg a maga alaphangját a legcsinosabb ifjú magyar hölgy, rebegé Duna-parti szűzünk a polyák ájerba.

Végre valaki, aki az altemplomban nem fakad dalra, mert a többi csak megszólal, hogy Isten, áldd meg... Áld, ha van kit.

- Magyarul...? – kérdém a jegyárús apáca mamát.

- No – s nincs az a pénz, hogy elnyomná mélyről jövő ásitását.

Mindössze Báthorynk pihen itt, nyugszik békében, ám erről magyar nyelven minek szólni, amikor ott az ánglus, satöbbi.

Mag'ars, hungarian.

Ha egyszer itt is kitört a globál-ángolosság, a területileg – egyelőre, két-kettőre - éppen illetékes bennszülött nép ángolkodása.

- Ángolkodunk, ángolkodunk, a kripták meg üresek?

...Kriptában csurgliznak a halottak...

Szent Hedvig fehér márvány koporsója-szarkofágja magyar zászlócskával, nemzeti szalagokkal. Magyar királyleány minden-lengyelek s litvánok királynéja, valaha volt tiszta szűzből lett...

A főoltáron: Krisztus a keresztfán, királyuk aranysírja, sáraranya, Mária-kápolna Szűzanyánk fekete képével, szent királyaik temetkező-temploma. A miénket, az Árpád-háziakét elmosta a tatáridő.

A waweli székesegyház zárt szentélyében is: piros-fehér-zöld kokárda, magyarszalagos koszorúk magyarkodnak.

Az aransátor alatt színezüst királykoporsó, Sztaniszláv, Lengyel Szent Lászlóé?

Másfelől a fehér, vörös, fekete, barna király-, királyné- s főpapsírok közt Hedvigé: aranykoporsó, melyben a csontjai? Vagy itt, vagy amott. SVIOTA JADVIGA KROLOWA POLSKI, latinul Hedvig. S biztos, ami biztos: kokárdánk az aranykoporsó előtt is.

Stefan Báthory alant, a királysírok egyikében.

Vásár tere

Rynek, Piactér, hol a zsvajban cigány hegedül, hermonika-szó, a tömegben bűvész mutatványa, mutatványos-Krakkó, népi gurál család hegyi-lengyel muzsikája, Mickiewicz lábainál európai fijatalok forognak a hátukon a jenki uccatáncot járva, tán nincs köztük Londonból a Pesten élő csabai kisöcsém, némajáték a Mária-templomnál: fehér ruhás nagysádot játszik a rizsporos képű, szivarozó szivar.

Hintó, lószar, sétakocsika. Hangzavar, zsvibvásár, krakkai Főtér, melynek Vásár-templomában épp nyitva a szárnyas oltár. Kinyitva, rád tárva a szenteket a faszentekkel. Hogy két óraker a vásári Mária-templom tornyában megszólaljon a hejnal: kürtös kürtöl ébresztőt?... A Mária-szentegyház tornya ablakából a maszka alak: int, köszöni, hogy tapsolunk.

HEJNAL, VÁROS, mariacki hejnal, Mária-hajnala, Mária-harangja, Ébredj, föl! Pihenj, meg.

Magyar, lengyel két jó barát,
Együtt harcol s issza borát!

...valamely hajnal óta.

Rezesbanda reze hangja, gólyalábas halál a fa kaszával, faágból való vágicsáló szerszámmal. Úgyszintén a téren: arckép-, táj-, városkép-festők, -rajzolók, csak a zsebem hadd békén. Virágárus, korzó, kávéház-étterem, királyi szószobrász sóvágó mutatványa, mutatványos-Krakkó, horál havasi banda hangversenye: elsőhegedűs primás, ketten trombitán, másik két muzsikus tangóhermonikán, két klánétos, meg az asszony; Városház csonkatornya alatt lovagi tánc, udvari zene, lant, klavikord; amoda a sétányon orosz nő napozik a garádicson, mit sem véve észre abból, hogy hasra bukna a népek a járda közepére vetett cipellőjétől. Oly fesztelen, mintha a moszkovai Lenin-kripta előtt ütné el a drága időt.

Mickiewicz meg csak bámul.

Négy-kerekes lóbusz? Lótársasgépkocsi? Lóvasút kocsija vág neki a vendégáradattal lepett kövesútnak.

Krakkó, Karakó, krakkai koradélután.

Szent László a Visztulánál

Amidón László urunk a maga idejében egy alkalommal három hónapig ostromolta a lengyelek Visztulaparti várát, hogy félrevezesse a megszorogatottakat, éhező katonáival – csizmaszárban – földhalmot hordatott s behintette liszttel, lássák a szintúgy rossz bőrben lévő ostromlott szomszédok, milyen jól megy a sora a magyarnak! – írja aradi ismerősünk, Márki Sándor a Magyar középkorban.

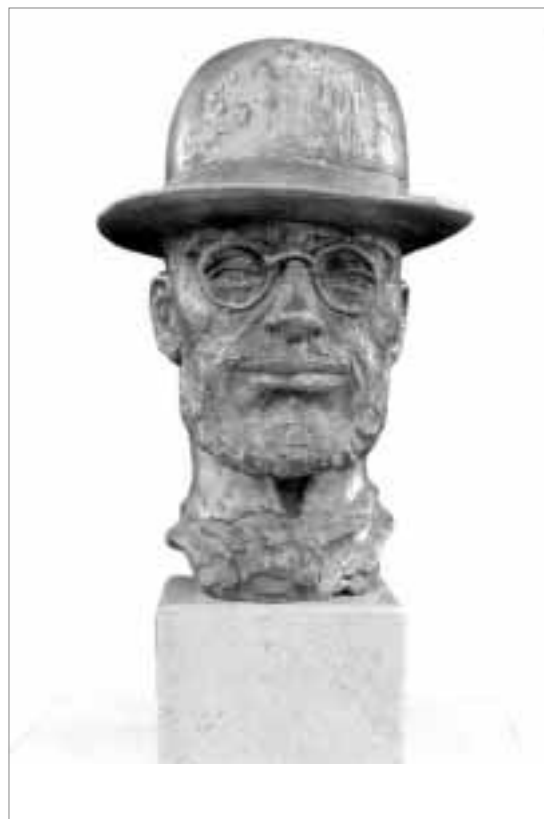
A meglepett krakkaiak – Né, éccaka mennyi ennivalót kaptak a kutya magyarok! (szólhattak vala hejnalban, a magyariak hejnali kürtszavára ébredve) – inkább megadták magukat, mint hogy korgó gyomorral lessék tovább a tejben-vajban fürdőző Levente-magzatokat. A „magyarok dombján” (a Vávelen) építették föl utóbb királyuk palotáját és székesegyházukat – zárja a monda ismertetését jó Márki Sándorunk.

A hajnalt azóta hívják a krakkaiak hejnalnak? Legalábbis, ha a hejnali kürtszó kerül szóba.

Szent Lászlónak – amúgy – (minden jel szerint, tapasztalod 2003-ban) nyoma veszett Krakkóban. Csak a könyv, a valamirevaló (könyvtárak mélyére rejtett) írás őrzi... mi nem történt itt velünk!

Krakkóban s egyebütt e hazában: a Kárpátok alatt, meg a Hegykaréj mellett, körös-körül.

Tán nem kis részt annak köszönhetően, hogy nem hallgatunk László királyra, Bátor Lászlóra! Ki úgy parancsolta azon vendégeinknek, akik „...azt mondják, hogy a mi jobb szokásunk nekik nem kellemetes, menjenek ahová akarnak. De pénzüket, mit itt kerestek, hagyják itten: ha csak eszközre nem térnek”.

Farkas Ferenc
Lautrec
bronz